

Godkänd av NFS Styrelse i Köpenhamn, 25 april 2019

Ett konkurrenskraftigt, hållbart och jämlikt Norden - Kunskap och omställning

- I. I den nordiska fackföreningsrörelsen har vi en positiv syn på ny teknik och strukturomvandling. En förklaring till detta är att den nordiska modellen med starka självständiga parter, genom kollektivavtal och omställningsprogram, bidrar till att teknologins vinster fördelas jämlikt över samhället samtidigt som ökad produktivitet bidrar till ökad konkurrenskraft. Ofta befinner sig de nordiska länderna högt upp på rankinglistor för konkurrenskraft och produktivitet. Det är ett direkt resultat av kopplingen mellan den nordiska modellen, omställning och en arbetskraft med hög kompetens och utbildning – ett förhållande där två drivkrafter är särskilt viktiga.
- II. För det första bidrar det nordiska systemet med starka självständiga parter och förhandlingar, genom krav på en social rörlighet som innebär att våra medborgare får det bättre, till en hög efterfrågan på höjd utbildningsnivå; antingen som krav gentemot utbildningspolitiken, som ett resultat av starkt anställningsskydd och arbetsplatsförlagd kompetenshöjning, eller både och. För det andra innebär en centraliserad och koordinerad lönebildning till att särskilt lägstalönerna höjs relativt alternativa lönebildningsmodeller. Detta innebär att arbetsmarknaden ställs om genom att enkla och mindre kunskapsintensiva arbetsuppgifter med fördel, både i förhållande till produktionskostnad och arbetsmiljö, kan ersättas med nya teknologiska landvinningar i form av kapitalvaror – som i sin tur kräver en högt utbildad befolkning. Relativt små löneskillnader, en stor andel fasta anställningar och partssamarbete är incitament och verktyg för att investera i kompetens.
- III. Hög konkurrenskraft går hand i hand med en social rörlighet som innebär att våra medborgare får det bättre. Det är detta som livnär den växelverkan som gör att den nordiska modellen inte bara levererar hög konkurrenskraft, dess resultat är också att Norden på många sätt och vis är världens mest jämlika region – vilket i sig självt är en faktor för ekonomisk tillväxt. Det ska Norden fortsätta vara.
- IV. Med en accelererande digitalisering, automatisering och robotisering ser vi dock utmaningar som gör att vi behöver säkerställa hög kompetens och en hög utbildningsnivå i Norden. Tempot i den nya teknologiska utvecklingen förstärker de ovan nämnda mekanismerna och om kompetensnivån inte håller takt med de nya kraven riskerar detta att ställa individer utanför arbetslivet. Det skulle göra Norden mindre konkurrenskraftig och mindre jämlikt. En viktig förutsättning blir då att få till stånd mer av utbildning i arbetsmarknadspolitiken och mer av arbetsmarknad i utbildningspolitiken, så att arbetstagarna känner en trygghet i förändring. Det kommer vi alla att tjäna på. Ansvar för att höja kompetensen hos arbetskraften vilar på staten, arbetsgivaren och på den enskilde individen.
- I. För att uppnå ett konkurrenskraftigt och jämlikt Norden är det därför viktigt att Nordiska ministerråden för utbildning och arbetsliv (MR-U och MR-A) tillsammans med de nordiska regeringarna och arbetsmarknadens parter vidtar de åtgärder som säkerställer att Norden står sig i den internationella konkurrensen. Därför anser NFS att utbildnings-, arbetslivs- och den ekonomiska politiken bör samverka och lägga grunden för detta, inte bara nationellt utan också nordiskt. Ett konkurrenskraftigt Norden behöver därför ha höga ambitioner vad avser utbildning, forskning, kompetensutveckling och studiefinansiering enligt fyra nedanstående huvudområden.

UTBILDNING

Kunskap och utbildning är lika viktiga för den enskilde individen som för samhället. Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden blir allt mer internationaliserad och kunskapsintensiv – efterfrågan på arbetstagare med yrkesutbildning eller högre utbildning kommer fortsätta att öka. Utbildning är därför nyckeln till arbetsmarknaden för den enskilde. **NFS menar att, för att Norden ska vara världens mest konkurrenskraftiga region, så gäller:**

- Att utbildningen skall vara universell: Alla ska ha lika rättigheter och möjligheter till en utbildning av hög kvalitet. Utbildningen skall vara likvärdig, offentlig och väl utbyggd. Detta förser samhället med välutbildad arbetskraft.
- Att högre utbildning skall vara forskningsbaserad och hålla hög internationell kvalitet.
- Att skolavhoppen från särskilt gymnasiet, men också från universitets- och högskoleutbildningar skall reduceras.
- En stärkt förbindelse mellan teori/forskning och praktik i professionsutbildningar och att tillgång på praktik med god kvalitet är hög.
- Att professionsutbildningarna vidareutvecklas för att möta samhällets ökade krav och behov på kompetens.
- Studie- och yrkesvägledares kunskaper om validering och utvecklingen på arbetsmarknaden bör stärkas för att möjliggöra utveckling och omställning för fler.
- Att utbytesordningar för studenter och personal byggs ut och i högre grad används, nationellt, nordiskt och internationellt.
- Att upptagningsområdena till universitetsutbildningar samordnas nordiskt med syftet att främja nordisk spetskompetens.

FORSKNING

Forskning och högre utbildning är en viktig grund för kunskapsamhället. Mer investeringar i forskning och utveckling kommer att öka ekonomins omställningsförmåga och är därmed viktigt gödsel för tillväxt på längre sikt. Ett konkurrenskraftigt Norden är i ständigt behov av nya innovationer som driver utvecklingen framåt, en utveckling som i sin tur främjas av kvalitativ högre utbildning, forskning och nordisk spetskompetens. För att garantera framtidens ekonomi och välfärd är det därför nödvändigt att investera i forskning och utbildning redan idag.

Forskning och utveckling är nödvändigt för att utveckla ny kunskap och för att lösa centrala samhällsutmaningar, inom exempelvis demografi, migration och klimat, i privat och offentlig sektor – nationellt, nordiskt och globalt. Utbildning, forskning och kompetens är bland de viktigaste faktorerna för att skapa ett konkurrenskraftigt Norden och nödvändigt för att upprätthålla och utveckla välfärdssamhället. **NFS menar att, för att Norden ska vara världens mest konkurrenskraftiga region, så gäller:**

- Att forskningen ska vara fri och oberoende.
- Att forskningen i Norden ska hävda sig internationellt och hålla hög standard.
- Att utbytesprogrammen byggs ut, nationellt, nordiskt och internationellt.
- Att en solid basfinansiering för universitets- och högskolor skall garantera tid till forskning och bättre ramvillkor för grundforskning.
- En stärkt förmedling och implementering av forskningsresultat.
- Att grundforskningen är forskningsorienterad och oberoende.
- Att professionerna utvecklas med hjälp av forskning och erfarenhetsutbyte.

KOMPETENSUTVECKLING

Den i allt högre fart framryckande teknologiska utvecklingen har accentuerat behovet för tätare kopplingar mellan arbetsliv och utbildning för att stärka det livslånga lärandet och lägga grunden för en effektiv omställning. Den nordiska fackföreningsrörelsens nio miljoner medlemmar spelar en avgörande roll för den nordiska konkurrenskraften, både vad gäller skapandet av värde och som skattebas. Våra medlemmar är i behov av kompetenshöjning, både för sin egen del och för det gemensamma bästa. Därför är det viktigt för Norden att våra medborgare både får tillgång till ny kunskap och tillgång till höjning av redan existerande kunskap i takt med tidens krav.

Den ständigt pågående omställningen ställer höga krav på uppdaterad kunskap och kompetens. Kollektivavtalsreglerat omställningsstöd och en aktiv arbetsmarknadspolitik är goda exempel på verktyg som stärker konkurrenskraften samtidigt som de bidrar till en trygghet i förändring. Det livslånga lärandet, kollektivavtalsreglerat eller genom en god vuxenutbildning invävt i arbetslivet, är avgörande för att nyckelkompetenserna skall vara uppdaterade och bidra till nya innovationer och konkurrenskraft, detta samtidigt som jobbpolarisering och "mismatch" undviks. **NFS menar att, för att Norden ska vara världens mest konkurrenskraftiga region, så gäller:**

- Att kompetensutveckling kommer alla löntagare till del och är lika viktig för medarbetare i små- och mellanstora företag som hos storföretagen.
- Att det ges bättre möjlighet till livslångt lärande i arbetslivet; exempelvis genom växling mellan arbete och utbildning samt möjlighet till validering av kompetens, bland annat med syftet att höja lägstanivån för den enskilde medarbetaren inom och mellan olika yrkeskategorier. Kompetensutveckling är lika viktigt för arbetare, tjänstemän och akademiker. Det bör utredas om detta ske genom universella system och universell studiefinansiering.
- Att offentliga utbildningsinstitutioner måste ges bättre möjlighet att erbjuda efter- och vidareutbildning.
- Att rättigheter till finansiering av uppehälle i förbindelse med efter- och vidareutbildning stärks.
- Att transnationella nordiska mobilitetsprogram utvecklas i samarbete med arbetsmarknadens parter och med det uttalade syftet att, genom utbyte för arbetslösa såväl som för anställda, öka mobiliteten på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Mobilitet i sig är ett viktigt verktyg för att uppnå målen om det livslånga lärandet och bidrar till ökad egenmakt.

STUDIEFINANSIERING

Det är viktigt att utbildningen, från förskola till universitet, högskola och forskning, är tillgänglig för alla oberoende av ekonomiska resurser. För att lyckas med omställning och en trygghet i förändring är det viktigt att utbildning, kompetenshöjning och livslångt lärande är attraktivt och motiveras; inte minst ur perspektivet att främja en social rörlighet som innebär att våra medborgare får det bättre. **NFS menar att, för att Norden ska vara världens mest konkurrenskraftiga region, så gäller en studiefinansiering:**

- Som gör det privatekonomiskt möjligt med vidareutbildning för yrkesverksamma i alla åldrar, på gymnasial såväl som högskole- och universitetsnivå.
- Som håller en tillräckligt hög nivå för att studenter ska kunna ägna sig åt studier på heltid.
- Som möjliggör kompetensutveckling genom yrkeslivet, för arbetare såväl som tjänstemän och akademiker, då de tekniska sprången idag kan vara så pass stora att allmän kompetenspåfyllnad inte räcker till för att möta de nya kompetenskraven.